

هیچ شتیك له خۆیهوه گهشه ناکات،
 ئەوه بۆچوونیکى بى بنه‌ماى زانستییه مرو
 چاوه‌پى هاتنه‌خواره‌ى زمانیکى یه کگرتوبى
 له ئاسمانه‌وه، هه‌موو گهشه‌کردنیک دیسکۆرس
 و که‌شوه‌واى تایبه‌تى خۆى هه‌یه که له‌سه‌ر
 بناغه‌ى کۆمه‌لى ئه‌نجامگیرى ئه‌رینى و
 نه‌رینى (پۆزیتیف و نه‌گه‌تیف) هه‌لسه‌گاندنى
 بۆ ده‌کری و ڕیپه‌وى خۆى ده‌دۆزیته‌وه. زمانى
 کوردى خاوه‌نى مه‌وله‌وى، بیسارانى، نالى،
 سه‌یدى هه‌ورامى، بابا تاهیری هه‌مه‌دانى
 و یه‌کیتى نووسه‌رانى کورد بووه ده‌یانى
 وه‌ک مه‌لا عه‌بدولکه‌رىمى موده‌پیس، ره‌شید
 هه‌ورامى، م. گۆران، عه‌بدوللا په‌شیۆ، هیمن
 موکریانى، که‌رىم کاکه، هه‌مه‌سه‌عید هه‌سه‌ن،
 هه‌مه‌فریق هه‌سه‌ن، شیرزاد هه‌سه‌ن، شیرکۆ
 بیکه‌س، شوکۆر مسته‌فا... تاد خۆبه‌خشانه
 کاریان بۆ کردووه. گه‌شه‌کردنى خۆرسکى
 زمان وه‌ک ئەو جه‌نگه‌له‌ وایه که ڕووه‌که‌کانى
 به‌یه‌کدا ئالاون و ڕیک‌خستنیکی تیدا نییه،
 ده‌توانری دۆخى زمانى کوردى که ئەم‌ڕۆ
 تیدا ده‌ژى به‌وه وینابکه‌ین.

زمانى سویدی تا ئیستا به‌شه‌ش قوناغى
 گه‌شه‌کردنى گه‌وره‌دا تیپه‌ریوه و ده‌زگای
 ئەکادیمیای سویدی، هه‌ردوو سال جاریک،
 ته‌نانه‌ت فه‌ره‌هنگى وشه‌ى نوێ چاپ ده‌کاته‌وه

ئایا سۆرانى ڕیشه‌ى بۆ زمانى یه‌کگرتوبى کوردى داکوئیوه؟

ئاسۆ بیاره‌بى
 (سوید)

و ههندی جاریش به پیتی پووست گرامی وشه نوئی بو داده پیتی، فاکتوریکی دی که رۆلی ههیه له گه شهی زماندا، دهسه لاتی تابووری و بازاره، بویه ته عریب له باشووری کوردستاندا سه ری نه گرتووه، چونکه تا رادهیه ک پینووس به دهسته کان و به هۆی بوونی یه کیتی نووسه رانی کورده وه ک ده زگایه کی بیلایه نی زمانی کوردی، کاری خۆی کردووه و گه شهی به زمانی کوردی داوه، که واته شه و راست نییه که زمانی کوردی خۆرسکانه گه شهی کردبی! شه و ته نیا بو چوونی شه وانه یه که پیمان وایه شیوه زاری گۆران (سۆرانی وه ک بنزاراویه ک) جیگه ی گرتووه و ئیدی پووست به مانه وهی شیوه زمانه کانی دی ناکا.

من پیم وایه گوینه دان به زمانی دایک له لایه ن تاکی کورده وه، کۆمه لێ فاکتەر و هۆکاری له پشته، له وانه که سه ره کییه، که سیستی شکاوی کورد به درپژایی میژوو به هۆی داگیرکه رانه وه. تاکی کورد له رووی دهروونی - کۆمه لایه تییه وه، ههستی خۆ به که مزانی نی ههیه کاتی به زمانی خۆی له به رده م عه ره بی، فارسی و تورکیکدا ده تاخفی، شه و دیارده یه زۆر له نیو کورده کانی باکوور و رۆژه ه لاتی باوه، که تورکی ده بینن، یان فارسی ئیدی هه موویان به و زمانه ی وان ده دوین، به داخه وه به شیکی فره ی کوردانی باشووریش پیش شه وه ی بلین کوردین، ناسنامه ی عیراقیه تی خۆیان به زرده که نه وه. شه گه کورد شه و دیواری شه رمه ی شکاند، ناسنامه ی خۆی خسته پیش، ئیدی سه ره تای گه شه کردنی زمانیکی یه کگرتوو ده ست پی ده کا، به داخه وه دهسه لاتی کوردیش له م گه مه یه دا بالا دهسته، چونکه به ره زامه ندی شه وه، بو نمونه قوتا بخانه ی تۆرانی و عه جه می

و عه ره بی له باشووردا ده کرینه وه، دهسه لاتی هیشتا ده زگایه کی دانه ناوه بو شه وه ی هه ره یج نه بی، شه وانه ی که له دامه زراوه کان کارده که ن، خولی تایبه تی زمان و تاخفتن بینن، لیره له سوید شه گه ر کارمه ندی ده رچووی زانکۆش بی، ده بی سالانه هه ره یج نه بی، چه ند جاری بچیته کۆرسی تاخفتن (کۆمۆنیکاسیۆن) بیینی، ئیمه له وه شدا کلۆلین.

جیاوازی له نیوان زمانی کوردی و سویدی، عه رد و ئاسمانه، وه ک ئامازم پی دا، شه کادیمیای سویدی زۆر چالا که له دۆزینه وه ی ناوی نوئی بو شتومه کی نوئی. له زمانی کوردیدا له به ر نه بوونی شه و ده زگایه، وه ک مه زادخانه هه موو که سی بو خۆی هاوار ده کا. ده زگایه کی زمانه وانی کارا نییه که ناویک بو کالا نوییه کان دیاری بکا و له ریگه ی راگه یاننده وه بیدات به هاوولاتی، ته نانه ت رۆژنامه کانی به هی حزبه کانی شه وه، هه رچه نده خاوه ن گه نجینه یه کی تابووری زه به لاهن، به لام گوئی به پاکرا گرتنی زمانیکی کوردی په تی ناده ن، بو نمونه من رۆژانه له په رله مان بی، یان له زاری سه رکرده کان و راگه یاننده کان، ده یان وشه ی عه ره بی وه ک ئیزدواج، به هه ده ردان، علمانیه ت، عالم، زه مه ن، خساره... تاد وشه ی تری عه ره بییم گوئی لی ده بی، شه وه کاره ساته و سه ره تای سه رکویر کردنه وه ی وشه ی کوردیه به دهستی خۆمان، شه و چه مک و وشانه هه مووی له زمانی کوردیدا هه ن.

• یه کی له هه ره گرفته کانی زمانی کوردی شه وه یه که دهسه لاتی سیاسی دهستی خستووته نیو شاره گی راگه یانندن و زمانی تاخوتنی خۆی به پیتی بالا دهستی به کاری دینی. له بادینان به بادینی و له سۆران به شیوه زاری

پۆلى زمان له هاوكايه كۆمه لايه تى و فهره نكيه كاندا

زمان ئامرازيكى كاريگه رى ئاخوتنه، كليليكي به بزوتى كردنه وهى، پوراستكردنه وه، گهياندى بيروكه، پيوه ندى فراوانه، له كه رسته كانى بهر كه وتنه كۆمه لايه تيه كانه له نيوان مروقه كان. پيكهاته كورديه كان كه هر يه كه يان شيوازيك و چه شنيكى تايبه تمه ندىان له ئاخوتن ههيه، به شيكى مهزن له بوون و مانه وه يان پيگ دههينى، له بهر ئه وهى زمان مه كۆى به پيوه بردن و گهياندى فهره نكه، وينا و پيناسه ي ئه و پيكهاتانه ي پيده كرى، بايه خى مانه وهى دهبي بهر دهوام به هه ند وه رگيرى، چونكه زمان بير، هوش، هه لسوكه وت، به رسف، هه سته كانى مروف و پانتاييه كى فراوانى پيوه ندىه كانى له ژير ركيقدايه و هه لده سوورپينى، به سه ريدا زاله و بالاده سته، كه واته مه كۆيه كه بى وينه يه و ئامرازيكه بو گه شه ي مروقه كان و پيوستيه كى هاوكايه و بهر كه وتنه كۆمه لايه تيه كانه، بو دروستكردى ئاستى هوشيارى و به شه كانى دى ناسنامه يان، زمان سنوورى نيوان ناسنامه ي مروقه كان ديارى ده كا و ده بيته مۆرى سه لماندنى مروقه كان. پردى گيانى نيوان كه سه كان و گروهه كان و كۆمه لگه يه، پرديكي گرنگه، به ستنى ئه و پرده گيانيه، له ريگه ي زمانه وهيه، بوونى زمانىكى به هيز، زانياريه كان به روونى، ده باره ي گه مه و مه به سته كان به ئاسانى ، ئامانجه كان، ريكخستنه كانيان ده گاته يه كدى. زانيارى كالايه كى نه رم و بى وينه يه، لى ئاستى زمانه كه و تيگه شتنى ده بيته داينه مۆيه كى كارا، پيچه وانه كه شى، بو نمونه ئه گه ر مامۆستايه ك زمانه كه ي

گۆران، كه هه ندى جار هينده وشه ي عه ره بى تيدايه له بنزاراويه كى عه ره بى ده چى.

• دووه مه نه بوونى ده زگايه كى ئه كاديميى سهر به خو كه ديسان ده سه لات ناهيلىت گه شه بكا. به پيى يه كى له ئاماره كانى وهزاره تى رۆشنبيرى، پتر له ۱۰۰ هه زار نووسه ر و پينو سه به ده ست هه يه، به لام چه ند دانه يه كيان لى ده ربكه ين كه سه ره به خو كار ده كهن. بگره ناسنامه ي نو سه ريشيان نييه و مووچه ش وهر ناگرن و خو به ختانه ده نووسن، به لام ئه وانى تر بوونه ته به شيك له ئاميرى به ره مه مى جوانكردى روخسارى حزه كان.

• سييه م ده بي راگهيانده كورديه كان بتوانن پرديكي ديالوگ له نيوان هه موو شيوه زمانه كان دروست بكن، نه ك بو نمونه له بهر ئه وهى پارتى له بادينان ده سه لاتى زاله ئيدى ده بي ئه و به شه ي كوردستان هه مووى به كرمانجى بخوينى و بنووسى، يان له سوړان، شيوه زمانى سوړانى به سه ر ناوچه كانى ديدا زال بكن و هه ورامى و زازايى و ئه وانى دى له راگهياندى بى به ش بكن، به لكو به مه ترسيشيان دابنن.

• چوارم ده سه لات باوه شى ناكاته وه بو هه موو شيوه زمانه كانى كوردى تا تاكى كوردى سه ره به ستانه ئه و شيوه زمانه هه لبريى وه ك زمانى ستاندر، گرفتى دوايى ئه وه يه ده سه لات ده رگا و په نجه ره ي هه ريى بو زمانى داگير كه ران خستو وه ته سه ريشت، بگره ئاسانكاريشى بو كر دوون، ئه دى ئه وه هه له نييه تۆرانيه كان كورد به مروف دانانن، به لام ده يان خو يندنگه ي توركيان له باشوور كر دوو ته وه؟

پروون نەبى، سەرکەوتوو نابى لە گەياندنسى ناوەرۆكى ئەو پەيامە، يان ئەو وانەيهى كە مەبەستيه تى. دايكىك كە توانايى گىرانەوهى چىرۆكى و ئاستى ئاخوتنى بەرزە، بە ئاسانى دەتوانى ئەو بەستەرە گيانىيهى نيوان خووى و مندالە كەى ببهستى و كەسيتيهى كى ميړخاس بو مندالە كەى دروست بكات.

ئەنجامگىرى

دېمەوه لاي وەلامى پرسە سەرەكويه كە:
 ئايا سۆرانى ئەو مەرجانەى تىدايه كە بىتە پيشەيه كى زمانى ستاندهر؟ يان كرمانجى بەو پىتە لاتىنيانەوه بىتە جىگرەويه كى سەرتاسەرى؟
 من زمانەوان نىم، بەلام لەرووى دەروونى -
 كۆمەلايه تىيهوه، كە بوارى خۆمە، ئەگەر ئەو كارە بەبى شروقهى زانستى بكرى و شيوەزمانە كانى دى بخرىنە پاشگوئى، دەرھاويشتەى فراوانى لى دەبىتەوه، لەوانە:

- ترازان و گوڤە گىرى زمانى پىكھاتە كانى دى كوردى لە يە كدى، لەوانە ھەورامى، سۆرانى، كرمانجى...تاد.
- ھوى دووركەوتنەوه لە يە كدى، لاوازبوونى ئاستى ھوشيارى فەرھەنگى.
- ناكۆكى نەرىنى.
- دروستبوونى زمانى دى.

كەواتە چاوەرپوانى بوونى سۆرانى وەك زمانى يە كگرتوو، ئەگەر پىكى لاوازە، بگرە كارىشى بو ناكرى، تاكو پىكھاتە كانى دى كورد، پەسەندى بكەن، لەبەر ئەوهى كورد نىشتىمانىكى سەربەخوئى نىيە، ناشتوانى بە پرۆسەيه كى سۆسىوئابوورى و كۆمەلايه تىدا تىپەرى و بەردەوام داگىركەرانى كوردستان خەرىكى سەرىنەوه و لاواز كەردنى زمانە كەين.